

кавказката буря поезия", чрез която Лермонтов е изразил „волята за простор, стремежа да разска гвардейския мундир и тежките коричи на военните устава, за да полетне заедно със степния вятър като вих, като възпъл, като мечта за свобода“.

Пленарното заседание на конференцията бе открито с доклада „Проблеми на съвременното лермонтовознание“ от проф. М. Гургулова. Подчертавайки огромния интерес към великия руски поет, довел до поаята през 1981 г. на впуштения том „Лермонтовска енциклопедия“, тя отбеляза постиженията на науката за Лермонтов, представена главно от Б. Айхенбаум, В. Мануилов, И. Андроников, Ю. Лотман, Д. Максимов, В. Ваууро, Е. Герцай, а също и по-новите изследвания за живота и дейността на поета от А. Слеченко, П. Фролов, Е. Кипко, С. Ломинадзе, М. Гургулова и др.

Сред пленарните доклади се откриха следните проблеми: „Лермонтов и руската философска лирика“ (проф. Ив. Цветков), „Първото българско „Пълно събиране на съчиненията на Лермонтов“ в 5 тома от 1942 г.“ (проф. Хр. Дудевски), „Българското битие на Лермонтовата гражданска поезия“ (доц. Е. Метева) и „Жизнен и творчески път на М. Ю. Лермонтов“ (Н. С. Дрьомова).

Тематичният диапазон на следващите доклади, изнесени на тази юбилейна научна конференция, е широк и многопосочен: темата за свободата в поетичното творчество на Лермонтов (и. с. к. ф. и. Виолета Кунева), особености на епоса и народното творчество в неговата лирика (ст. и. с. д-р Б. Михалков), философският проблем за „демоничния идеал“ в поемите му (к. ф. и. М. Теофилов), традициите на декабризма в неговата поезия (О. Тодорова), старата руска литература и творчеството на Лермонтов (Р. Илчева), традициите на руската философска поезия от XVIII в. и лириката

на Лермонтов (А. Вачева), Лермонтов като поет философ, гражданин, мислител (Й. Монова), особености на интимната лирика на Лермонтов (К. Георгиева), философските проблеми в „Герой на нашето време“ (Р. Корсемова), патриотичните мотиви в творчеството на Лермонтов (Д. Вълева), семантичната предсказуемост в лириката на Лермонтов (Д. Чавдарова), темата за играта в творчеството на Лермонтов (Д. Иванова).

В докладите от втория ден на националната научна конференция характерният акцент бе поставен върху сложния и многопосочен процес на творческото влияние: М. Лермонтов и Ал. Блок (к. ф. и. Ек. Даскалова), Лермонтов в творческия свят на В. Г. Короленко (В. Костова), проблемът за личността в творчеството на Лермонтов и Достоевски (А. Дулова), Лермонтов в живота на българските антифашисти (М. Митева), Лермонтов в българската библиография (Цв. Стайкова).

Последната част от докладите бе посветена на актуалността от изучаването на произведенията на Лермонтов в българското училище (В. Кавракова) и мястото на Лермонтов в контекста на литературното обучение (М. Арабаджиева). Бяха изследвани и такива по-конкретни въпроси, като тъгата и болката на Лермонтов (В. Витанова), изразени чрез стихотворението „Облаци“, ролята на изкуството в преподаването и на Лермонтовото творчество в училището (А. Кочевска).

След изнесените 28 доклада се проведе плодотворна дискусия, в която взеха активно участие проф. М. Гургулова, проф. В. Колевски, проф. Ив. Цветков, доц. Е. Метева, Хр. Маноловски и др. Участниците в конференцията дадоха висока оценка на направените изследвания, подчертавайки приносния им характер в областта на съвременното лермонтовознание.

Виолета Кунева

НАУЧНА ПРОГРАМА „БАНСКО — КНИЖОВЕН ЦЕНТЪР“

Инициаторите на програмата „Банско — книжовен център“ си задават въпроса може ли селището, дало на България три от ключовите фигури на нейната история и култура — Паисий Хилендарски, Неофит Рилски и Никола Вапцаров — олицетворяващи при това нейния световен авторитет, да не бъде книжовен център. Отговорът на този въпрос до голяма степен бе побран в двете паралелни инициативи, които отрано оживиха духовната атмосфера на Банско, готвещо се да чествува 80-годишнината от рождението на Н. Вапцаров и 200-годишнината от рождението на Неофит Рилски.

На 21, 22 и 23 септември 1989 г. в града бе открита изложба и се проведе двудневна научна сесия в рамките на обявената програма. Изложбата защити концепцията на авторския екип с научен ръководител проф. Илия Конев както с изключителното си богатство от редки експонати — неизвестни ръкописи, автентични свидетелства, старопечатни и възрожденски книги, илюстративни материали — така и с изисканото художествено оформление и общата композиция на експозицията. В нея са представени три периода в културното развитие на Банско в миналото и тяхното

съвременно продължение, всеки от които има своята централна личност.

Научната сесия приведе многобройни аргументи в подкрепа на тезата, че Банско има значителен принос в разволя на българската култура като духовно средище със своя самобитност, като огнище на идеи и тенденции, които неизменно са изпреварвали културно-реформаторските процеси в страната и са се съизмервали със световните достижения.

В това отношение основен бе докладът на проф. Илия Конев. Той се спря на понятието „книжовен център“, отчитайки недостатъчната му изисненост в съвременното литературознание и лансира идеята за разширяване и обогатяване на неговото съдържание, за да се даде приоритет на духовния диалог между културния деец и неговото родно място, а не да се абсолютизира физическата им свързаност. Ил. Конев изнесе неизвестни досега факти, които ревизират представите за прагматичната насоченост в културните интереси на възрожденските дейци. Запазените архивни материали на Марко Георгиевич от Банско доказват наличието на естетически отношение към възрожденската

книжовна творба. Бяха анализирани факторите, които издигат Банско като книжовен център през XVIII и XIX в. — икономическият разцвет и връзките на банските търговци с културата на Западна Европа и с известни учени-слависти, крупното меценатство и стремежът към върхови постижения във всички области като самобитна психографска черта на региона.

Приносен момент, в сесията бе докладът на Екатерина Бояджиева с със съобщенията за неизвестни книжовни дейци, работили по времето на Паший и през целия XVIII и XIX в. Запазени са свидетелства за родолюбивата им дейност и книжовни занимания като владци на Самоковската и Босненската епархия, като игумени на Рилския манастир и дамаскинари. Авторката изнесе нови сведения за пребиваването на Паший в Хилендарския манастир, за негов неизвестен книжовен труд, посветен на „разделянето на вечното и животворящото дърво“, а също и документи за участието му в управата на манастира.

Доц. Йордан Ванчев проследи историята на просветителското движение от началото на XVIII в. до освобождението на Банско през 1912 г., когато градът се е утвърдил като просветно средище на региона. Той подчерта, че просветителските стремежи на Банско неизменно са давали тласък за засилване процесите на националното и културното самоопределение на народа. Редом с Паисиевата история примери в това отношение са букварът на Марко Теодорович, дейността на Михаил Герман, информатор на Вук Караджич и „Иждивител“ на 22 български книги, филологическите трудове на Неофит Рилски и ренесансовата художествена школа на Молеровците.

Голяма група изследвания бяха посветени на Неофит Рилски. Участие в тази тема взе неврокопският митрополит Пимен, автор на монографичен труд за видния възрожденец. Той говори за неговия духовен подвиг и вдъхновяващ пример в историята на българската култура. Негово високопроеесвещество внесе много достолепие и възвишеност в празниците на книжовността в Банско.

Н. с. Румяна Дамянова разгледа социокултурните функции на писмата на Неофит Рилски. Тя очерта значението на неговата преписка с В. Априлов, Захари Зограф и други дейци за формирането на художествената и литературната традиция през Възраждането, за повишаването на епископалната култура и творческото общуване между българската интелигенция през тази епоха. М. Янкова разкри интереса на Неофит Рилски към българската старина и неговите дългогодишни усилия за опазване на историческите паметници на миналото. Бе проследена дейността на Неофит за популяризиране живота на Иван Рилски и за възстановяване на старобългарското литургическо действо и старинната религиозна музика в службите на Рилския манастир.

Ролята на Неофит Рилски за реформиране на новобългарското училище бе разглеждана в доклада на доц. Ат. Попов и Н. Филипова „Непреходното в педагогическото наследство на Неофит Рилски“. Неговите педагогически принципи и методи на обучение се анализират в светлината на съвременната педагогическа наука. Авторите откриват в тях много рационални зърна и актуални възгледи, които биха обогатили съвременното училище.

Един от тематичните центрове на програмата бе личността на Никола Вапцаров и неговите връзки с културните традиции на Банско. Водещ в това отношение бе докладът на ст. и с. Магдалена Шишкова „Банско и Никола Вапцаров“. Обект на аналитично и същевременно емоционално изследване са всички исторически, психологически и културни фактори, които са оказали влияние за формирането на Вапцаровата личност и мироглед. М. Шишкова се докосна до разностранни аспекти на двуединството Банско — Н. Вапцаров, цялостно разкри взаимодействията на поета с града и неговите хора, с Пирин и борческите завети за миналото, с фолклорното наследство на своя край.

Самостоятелни доклади бяха посветени на малко известни родолюбци, книжовници и творци, чието културно подвизничество и всеотдайност в продължение на много десетилетия обогатяват и разширяват духовната съкровищница на Банско и на българската литература.

Д-р Т. Зарев представи подробно буквара на Марко Теодорович Везов от Банско — първото учебно помагало със светски и утилитарни тенденции, което се разпространява по българските земи 36 години преди Рибния буквар. Докладът на Г. Тодева от Музейния комплекс в Банско бе израз на почт към книжовното дело и патриотизма на братята Димитър и Костадин Молерови, автори на капиталния фолклористичен труд „Народни песни материали от Разложко“, на „История на град Банско“, на драматургични творби и поезия, близки до народопесенния стил. А. Коев очерта незабравимата фигура на Ангел Балев — учител и културен деец, определил облика на цяла епоха в духовния живот на Банско. Проф. Константин Стефанов от Банско, завършил Йелския университет в САЩ, е първият български лексикограф, основател на катедрите по германистика и английска филология в СУ „Кл. Охридски“, автор на фундаментални двуезични речници. За неговия принос в развитието на българската езикова култура се изказа Г. Чакалов.

На сесията бяха прочетени много научни съобщения по конкретни диалектоложки, фолклорни, фонетични, демографски и археологически проблеми на региона. Проф. Кирил Влахов защити тезата, че топонимът „Банско“ има субстратен произход и е хибрид от тракийска, предславянска основа и български суфикс. В доклада „Банско и българската фолклорна култура“ доц. Константин Динчев очерта приноса на града в зараждането и развитието на българската фолклористика, сприя се и имената на нейните вдъхновени изследователи М. Герман, Г. Разлогов, Д. и К. Молерови и разкри своеобразното и жизнеността на банската народопесенна традиция и в съвременната урбанистична епоха. Вл. Баракос разгледа непубликуваните краеведски изследвания на Герасим Попов, Александър Чутудайн и Борис Еринян като ценен изворен материал за бъдещата обща история на град Банско. Той постави въпроса за бюрократичните преграти пред безкористните усилия на тези патриоти да съхранят за поколенията героичната история на своя край.

В доклада „Банско в съвременната художествена и мемоарна литература“ предмет на анализ бяха книгите на Вл. Голев „Спомени за старата къща“, на В. Карамачев „На Радонова пусия“,

трилогията на М. Колчакова „Банскалин“ и „Мама“ на Р. Ваширова. Цвета Трифонова посочи специфичните исторически, нравствени, психологически и етнографски особености, които обуславят високата представа за Банско, изградена в съвременната българска литература. В доклада бяха изразени критични становища относно изображението на

някои кулминационни моменти и бележити личности в героичния летопис на град Банско.

Резюмета от всички материали на сесията са публикувани в сборника „Банско — книжовен център“, който излезе от печат в дните на тази богата културна проява.

Цвета Трифонова

МЕЖДУНАРОДНИ НАУЧНИ СЕСИИ, ПОСВЕТЕНИ НА ДЕЛОТО НА ЮРИЙ ИВАНОВИЧ ВЕНЕЛИН И ВАСИЛ АПРИЛОВ

За историите на културата и литературата на Българското възраждане 1989 г. е белязана с не един юбилей на дейци на епохата. Навършиха се кръгли годишнини от рождението или смъртта на Нешо Бончев, Райко Жинзифов, Ил. Р. Блъсков, Софроний Врачански. Сред юбилейните са и Юрий Ив. Венелин и Васил Евст. Априлов — двама дейци, свързани не само с лично познатство, но и с ролята си на посредници между две национални славянски култури — българската и руската.

Старата традиция — за чествуване на юбилейните — и този път беше спазена. Традиция, чийто вътрешен смисъл е не само и не толкова напомнянето и изравнянето на реликви от миналото, а съотнасянето му със съвременното и активизиране на настоящето. Традиция, чийто резултат често пъти е претърпяване на НОВОТО в старите тонове и АКТУАЛНОТО в позабравените идеи и усилия на предците.

Подобен бе резултатът и от проведените две международни научни конференции по повод 150-годишнината от смъртта на Юрий Ив. Венелин и 200-годишнината от рождението на Васил Априлов. Поставено в контекста на собственото му време, делото на двамата възрожденци бе видно на широкия фон на общоевропейската културна история и мисъл. Оценка на съвременни и следващи за книжовното им наследство — резервиран или суперлативни, едностранични или научно задълбочени — не бяха самоцелно отразени. Те трябва да провокират или доуточнят някои съвременни научни постановки.

На 6 септември 1989 г. в Софийския университет „Климент Охридски“ се проведе научната сесия, посветена на делото на Ю. Венелин. Организатори бяха Институтът за литература и Центърът за българистика при БАН. Сесията откри директорът на Института за литература проф. д-р Боян Ничев. Той очерта накратко заслугите на юбилея за изграждането на българската национална култура и пожелаваше плодотворна работа на участниците в конференцията.

В първата част от заседанието изследователи на делото на Венелин от СССР и България разкриха мястото на неговите трудове на фона на европейската българистична и славистична наука през XIX век, оценките за Венелиновите филологически възгледи през миналото столетие, значението на трудовете му за стимулиране на българската филологическа наука.

В доклада на проф. д-р Ил. Конев делото на Венелин бе разглеждано в широкия контекст на европейската славистична и българистична наука от втората четвърт на XIX в. От гледна точка на

разволя на европейската научна мисъл делото на Венелин бе изследвано и в доклада на проф. д-р Н. Зимомря. Той проследи възприемането на Венелиновото наследство в немския периодичен печат от 30-те и 40-те години на XIX век. Последвалите доклади засегнаха проблеми, свързани с езиковедските възгледи на Венелин. Ст. и с. д-р фил. науки Е. Дюмина се спря на представите на Венелин за нормализация на правописа на българския литературен език през Възраждането. Ст. и с. I ст. Ел. Георгиева направиха интересни изводи относно оценката за Венелиновите трудове от страна на българската и българоведската филологическа наука. В доклада си ст. и с. Ст. Жерев разкри ролята и мястото на Венелин в развитието на филологическите възгледи в България през втората половина на XIX век.

Докладите, изнесени по време на втората част на заседанието, бяха обединени около изследване заслугите на Венелин при изграждането на новобългарската литература и развитието на фолклористичните идеи.

Ст. и с. Н. Шумада подчерта новаторството във фолклористичните възгледи на Венелин, изразяващо се във възгледа за единството на словесна, музикална и изпълнителска страна на народната песен; в наблюденията върху огромното количество български епически песни; в създаването на интерес у българите към фолклористиката. Ст. и с. М. Чемоданова разгледа делото на Венелин в контекста на цялостните тенденции в развитието и ориентацията на българската възрожденска интелигенция. Тя се спря на отгласите от Венелиновото книжовно наследство в художествената литература и във фолклорните изследвания. Проф. д-р Д. Лекков проследи влиянието и отношението към Венелин — пряко или косвено — от страна на различни представители на българската интелигенция през Възраждането. Той очерта и обратната връзка — участието на Венелин при формирането на поколенията български интелигенти. Погърби причините за съгласията и резервите към възгледите на учения от гледна точка на диалога между поколенията. Принос в сесията бе и докладът на ст. и с. Н. Данова, която се спря на неизвестен до момента ръкопис на гръцки език, намерен в Архива на БАН. Преведеното от гръцки съчинение на Венелин се оказва сред най-ранните преводи на произведението му. Авторката изказа предположение, че ръкописът е дело на Ат. Кипиловски. Интерес предизвика и докладът на ст. и с. Вл. Мурдаров — също посветен на въпроса за възприемането на Венелиновото книжовно наследство, но вече от страна на една оформяща се филологическа школа